

20

B. C. D.
QVÆSTIONEM
THEOLOGICAM
AN ET IN QVANTUM IN
ARTICULIS FIDEI LICEAT
ARGUMENTA PETERE
EX RATIONE?

Consentiente

*Amplissimo summeque Reverendo Theologorum Ordine
in Academia LIPSIENSI*

sub Præsidio

DN. D. VALENT. ALBERTI, P.P.
Consistorii Electoralis & Ducalis, nec non Fa-
cultatis Theologicæ Assessoris gravissimi, Academiæ Decemviri, Alu-
morum Electoralium Ephori, Collegii B. Mariæ Virginis Collegi-
ati, Polonicæ Nationis Senioris, & h.t. Amplissimæ Facultatis
Philosophicæ spectabilis Decani,

DN. PATRONI AC PRÆCEPTORIS SUI
indefessò submiss.e venerationis cultu jugiter honorandi,
ipsis Calendis Martii, horis consuetis,

IN AUDITORIO THEOLOGORUM PAULINO
publicè ventilandam proponit

M. LEONH. CHRISTOPH. Sturm / P.L.C.

Coll. diss. A
1, 50

Altdorff. Nor.

ANNO M. DC. XCII.

a. I. 50.

1520 A. 2

A D
CL. DN. M.
R E S P O N D E N T E M ,
Filiū Magni Parentis ad magna
Natum jamq;e instructum.

Nobile oppidò est argumentum, in qvod incidisti, Amice honorande, Tuaq;e persona studiisq;e non indignum. Utili enim non minus qvàm jucunda gaudet mixtura Philosophiæ ac Theologiæ, qvibus Te, ipsius DEI providentiâ Optimiq;e Parentis svasione, consecrâsti totum. Parum abest, qvin idem de me dicere non erubescam. Nosti enim, me in duabus cathedris, alterâ Philosophicâ, alterâ Theologicâ, autoritate publicâ docere, qvid? de hac ipsâ quæstione, qvam hic pertractâsti, cum Theologo apud Francofurtenses ad Viadrum, Viro Doctissimo famigeratissimoq;e, superiori anno publicis chartis concertâsse, illamq;e litem nondum finitam esse. Sed transeant hæc, cùm ad Te non specent, mihiq;e, DEO juvante, id, qvicq;id est, negotii per otium, suo loco ac tempore, conficien-

A 2

dum

dum sit soli. Factum hinc est, ut in tota hac tua dissertatione ne obliquo qvidem oculo ad illum Adversarium meum à Te respiciatur, qui sponte tuā & elegisti hanc materiam primū, & electam pōst ipse pertendisti totam. Nam & Tibi Tuisqve viribus, qvod Venusinus in scribentibus reqvirit, erat æqvissima, meamqve ut conferrem symbolam, non fuit opus. Scribo hoc dictante conscientiā; qvinon ignoro, debere hoc testimonium meum abesse tantum ab adulazione, qvantum abest à falsitate. Quid? qvod res ipsa, me tacente, loqvatur. Qvis enim ignorat, Te in Philosophia tantas fecisse progressiones, ut nobilissimam ejus partem, qvæ, qvòd discentibus pariter ac docentibus debeat esse commendatissima, rneritò Mathematica dicta est, jamjam alibi, ad exemplum celeberrimi Parentis Tui, publica in cathedra, modò velles, docere posse. De profectibus in Theologia testantur hæ chartæ, longeqve majora pronittunt. Nam, qvām eruditè singula elaborāsti! qvām aptè omnia disposuisti, præmissis iis capite primō, tanquam in vestibulo, sine qvibus in secundo thesin tuam probare, ac in tertio Antithesin refutare, commodè non potuisti. Tantum abest, ut hoc, qvod Philosophico-Theologicum non male dixerim argumentum, Philosophico Tuo Theologicoqve studio non fuerit dignum. Faxit modò DFus O. M. ut nunc & porro, ex gratia ejus, omnia cedant feliciter!

T.

D. VAL. ALBERTI.

Q. D. B. V.
Dilucidatio Qvæstionis Theologi-

cæ: An liceat in Articulis Fidei argumenta
petere ex Ratione?

C A P. I.

*Complectens præsupposita ad rite formandum Con-
troversiæ statum Necessaria.*

§. 1.

Ratio humana in genere Philosophis accipitur vel pro facultate vel pro actu. In sensu priori est ipsa animæ rationalis in homine facultas, qvæ intelligibilia apprehendit & dijudicat. In posteriori est naturale judicium intellectus, ex principiis, qvæ nobis natura cognita sunt, factum, secundum legem & lumen naturæ, tanquam veritatis naturalis fontem & originem.

§. 2. Unde per se patet, per Rationem humanam denotari proprie principium aliquod internum in homine, non vero extra hominem quærendum. Qvod ideo monemus, qvia Ratio nonnunquam etiam accipi solet, pro principio aliquo externo, scilicet pro lumine naturæ, qvod exterius homini proponitur & offertur per Providentiam DEI universalem, ac vulgo liber etiam naturæ vocatur, complexus in se media, admiracula atque occasiones, qvæ in hoc universo suppeditantur ad cognitionem & ratiocinationem naturalem, qvæ citra revelationem supernaturalem peragit; de quo significatu vid. imprimis Gisb. Voëtii *Disp. select. Part. 1. Disp. 1. §. 2.*

§. 3. Speciatim apud Theologos Ratio humana considerari solet respectu habito vel ad nullum in specie statum, & ceu loqui amant scholæ, abstractive: vel ad certum statum & concretive. Inpræsentiarum missa priori consideratione tanquam

quam remotiori, posteriorem statim adsumimus, ac cum status hominis in foro Theologico constitui soleat triplex, Integritatis puta, Lapsus & Restaurationis, ipsa quoque ratio humana triplici huic statui subjecta concipi debet: nimur vel ut adhuc integra & imagine divina praedita, sapientia quadam pollens, id est luce seu perfectione aliqua habituali intellectus ad cognitionem rerum divinarum, humanarum & naturalium eximia, & pro statu primaeo sufficienti, uti loquitur Celebb. D. Bayerus in Comp. Theol. posit. P. I. c. 3. §. 10. vel ut corrupta, non servans suam originem, sicut nec Angeli mali, Jud. v. 6. adeoque imaginem divinam sibiique communicatam sapientiam cognoscendi bonum & malum perdens; vel denique, ut iterum per gratiam liberata & restituta licet non perfecte.

§. 4. Theologos imitati Christiani Philosophi agnoscunt etiam Rationem suam dupli modo habere gerereque in Intelligibilium apprehensione & dijudicatione; in qua Ratio pro actu §. 1. accepta consistit vel ita, ut sibi soli relicta, virium habeat tantundem, quantum Intelligibilium illorum natura postulat, neque ullo alio indigeat principio, quo in suis judiciis adjuvetur: vel sic, ut non nisi à causa sublimiori elevata in intelligibilium propositorum naturam penetrare possit: priori sensu Revelationi est contradicta, posteriori subordinata imo subjecta.

§. 5. Hinc de applicatione quæ à Nobis h. I. sit facienda, facile constat. Cum Christianis nimur Philosophis Rationem Revelationi hic submittimus: cum Theologis autem de primo Rationis statu hic minus solliciti sumus, quam de reliquis duobus. Inspicienda quippe nobis erit ratio humana, quando de Auctoritate ejus dijudicativa in Articulis fidei quærimus, prout in nobis restaurata quidem per gratiam est, semper tamen non parum ex pristinis nævis, corruptelis atque imperfectionibus, idque propter inhabitantem in nobis labem originis, malum neutiquam otiosum, sed potius actuosissimum, in se retinet.

§. 6. Jamque adeo Rationem humanam prout hodie deprehenditur in renatis & restauratis, presupponimus esse prin-

principium recipiens articulorum fidei , seu eorum , qvæ reuelatio divina , suggerit , imo suo modo esse principium & instrumentum elicitivum cognitionis divinæ actualis ; qvia hujus illa sola est capax , non vero aliqua alia inferior facultas , qvæ homini cum brutis sit communis , imo qvia illa sola res divinas & spirituales apprehendit & intelligit . *Hoc sensu ratione opus esse in cognitione rerum quacunque , nullum dubium est , qvum non nisi ratione seu Intellectu homo intelligat : ideoq; rationem renatam vel illustratam è Scriptura Sacra principium cognitionis sacra esse , nemo ambigit , inquit Celebb. D. Caloyius , flagellum haeticorum , Syst. Theol. T. I. p. 358.*

§. 7. Ita explicata Rationis definitione , porro per Articulos Fidei intelligimus eos , qvi sunt proprie & stricte tales h.e. qvi sunt (1.) de re ineidente (2.) qvi divinitus unice revelati & (3.) ad salutem aeternam consequendam necessarii , de qvibus requisitis inter ceteros B. Musæus *Introd. in Theol. P. I. c. 3. tb. 30.* videri potest . Atque ita hic maxime excluduntur ii Articuli Fidei , qvos Voetius l. *supra cit.* præsuppositos vocat , vulgo vero Mixti dicuntur , qvi scilicet fidei seu Theologiæ revelatae cum Theologia naturali & cum sana Philosophia sunt communes : qvale e.g. sunt : Esse DEum , DEum esse justum , gubernatorem Mundi , animam esse incorruptibilem , &c. Qvamvis enim hæ etiam partes Theologiae Naturalis , certo modo dici queant Articuli Fidei ; hoc tamen nomen non alia ratione sibi vindicant , qvam qvatenus Revelationi divinæ subsunt , & propter illam credenda . Vid. B. Musæus *Introd. l. c. n. 3.*

§. 8. Argumentum denique est , cum Propositionis alicujus veritatem demonstraturi , h.e. extremorum unionem seu nexus legitimum esse ostensuri sumus , aliquod tertium assumimus , idque secundum principium Metaphysicum : *Qvæ convenientiunt uni tertio , inter se convenientiunt ; indeq; partim fluentia alia specialiora , utriq; extremo vel ut antecedens vel ut consequens , vel ut repugnans applicamus .* Ita enim si patet illud tertium aut ex parte aut totum commune esse utriq; extremorum , simul manifestum fit , illa inter se etiam , aut universa

versa aut ex parte convenire, ut unum adeo de altero affirmare fas sit. Ubi vero uni extremon repugnat assumptum medium, (utriqve enim si repugnat, medii nomen ne habere quidem potest,) legitime quoque ab invicem sejungi extrema, h. e. unum de altero negari posse, simul clarum est.

§. 9. Triplicis vero generis principia illa constituere possimus. Qibusdam nempe utimur pro inveniendo ipso medio, quo elegans illa Aristotelis regula pertinet, (cujus param in hoc Axiomatum genere vulgaris Logica non habet,) quod omne medium se ad extremum aut ut antecedens aut ut consequens habere debeat, aut ut repugnans. Nescio an non ejusmodi principia, propter distinctionem à reliquis, efficientia vocare liceat. Reliqua enim vel Formalia sunt vel Materialia. Illa medio invento cum extremis componendo viam monstrant & limites ponunt, adeoque argumentorum Figuris Modisqve construendis ac dijudicandis inserviunt. Hac vero ad materiam argumentorum pertinent, pro infinita adeo terminorum varietate, infinite varia; qualia sunt principia Topica, Physica, Metaphysica, Ethica & id genus alia; vid. B. Mus. de Usu Princ. Rat. L. 1. c. 6. § 18. it. L. 2. c. 2.

§. 10. Hisce ita definitis jam proprius ad quæstionem nostram accedimus, quærimusque: An in Articulis Fidei stricte dictis, ex ratione hominis regeniti petita argumenta, quoad principia materialia & Efficientia admitti possint? Quoad formalia enim principia illud fieri posse, citra dubium est. Circa Articulos Fidei vero in laxiori significatu sumtos, etiamsi caute etiam hac in re procedendum, hujus tamen loci quæstionem, prolixitatis evitandæ gratia, eo extendere nolumus. Vid. omnino B. Höpfn. Loc. Theolog. I. pag. 17. & 27.

§. 11. Argumentando vero in Articulis Fidei, tria potissimum intendere possumus, vel Confirmationem, vel Confutationem vel Explicationem. De Confirmatione ac Confutatione constat. De explicatione notandum est, quod ad Confirmationem habeat se vel Antecedenter, vel Consequenter. Antecedenter, si ad Confirmationis speciem eum in finem sit composita, ut animi convertendi eo melius Articulis fide cognoscere.

gnoscendis præparentur. Conseqventer, si probationi Bibli-
cæ per συγνατίβασιν cum sensu aut intellectu humano, ali-
quid adhuc è lumine rationis adjiciatur. Unde patescit, ar-
gumenta Explicantia necessario ex principiis à proposito pri-
mario Objecto alienis provenire, cum tantum animo ex igno-
rantia ejus Objecti ad plenariam ejus cognitionem placide &
successive transferendo conducant. Scilicet ex spissis si qvem
tenebris ad limpidae producere lucem velimus, leviter obscu-
ris, lucemqve affectantibus eum locis ante adsyescere oportet,
ne subitus lucis splendor ipsum terreat.

§. 12. Ejusmodi argumenta hoc sensu secundaria
vocabimus. Qvoniam vero omnium confessione verum ac
genuinum Theologiæ Principium in cognoscendis Fidei do-
gmatibus S. Scriptura est, inde in Theologia extructa argu-
menta, si ex S. Scriptura petita sint, primaria jure meritoqve
dicuntur.

C A P. I I.

Thesin Orthodoxam explicans.

§. 1.

Naresius Systematis sui Theologici Loc. 1. §. 15. cum
Pontificiis nonnullos quoque Lutheranos qvan-
doque in Theologia, postquam eam disciplinam
dianoëticam & argumentativam esse ostendit, pa-
rum aut nihil rationi concedere asserit. Ambigue dictum;
qvod si recte intelligatur, sine injuria dicitur de nobis, si mi-
nus, iniqva de nobis sententia fertur.

§. 2. Illud nimis omnino negamus, rationi in con-
troversiis Articulos Fidei spectantibus judicandi aut deciden-
di facultatem ullam deferri posse, ita ut à medio ex ratione pe-
rito, decisio ac dijudicatio conclusionis mere Theologicæ & fi-
de apprehendendæ pendere nequeat. Id tamen concedimus,
postquam ejusmodi Conclusio ex S. Scriptura omni ex parte
probata ac confirmata est, illustrationis aut secundariæ proba-
tionis

B

tionis

tionis causa argumenta ex ratione accersita suo loco admitti posse. Adeo cum probata veritas absqve eorum adminiculo salva stet atqve integra, tanquam principio iis inniti Theologus opus non habet. Ostendunt ejusmodi argumenta, non qvomodo Revelatio tanquam obscura, ab adjuncto rationis lumine lucem nanciscatur, sed qvomodo potius Ratio à Revelatione illustrata ipsi obseqvium præstet, & quasi post factam illustrationem tales veritates ipsa per se qvoque cognoverit, sine coactione suum iudicium ipsi tanquam norma subjiciat. Talia argumenta v. g. sunt, si in S. S. Trinitatis mysterio ex S. Litteris probando tres distinctas in Divinitate personas esse, illas vero personas non esse nisi DEum unum, postmodum ex Mathesi ostendam rationi, qvod omnino illa veritas suis principiis non aduersetur, licet comprehendendæ illi impar sit, cum in Mathematicis etiam demonstrentur lineæ semper proprius propriusqve ad se invicem accedentes, etiamsi conjungi in infinitum nequeant, qvod omnino rationi qvoad modum, ut ita dicam essendi, incomprehensibile est, adeo licet verum, ut nisi impudentissimus ipsi refragarinequeat. Ita in eodem articulo simili qvodam uti solent ostendendo, aquam, nivem & glaciem tria distincta esse, quamvis omnia sint ejusdem essentiæ.

§. 3. Stabiliendæ vero sententiæ nostræ passim S. Scriptura facit, Rationem imbecillitatis suæ ac cœcitatis hinc inde admonens. *Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus DEI: stultitia enim illi sunt, non potest ea intelligere 1. Cor. II. 14.* Qva via itaqve pro spiritualibus veritatibus earumqve confirmatione, argumenta elicit? Qvomodo quis verum esse comprobet, qvod non intelligit? Neqve adeo vel ex parte Articulorum fidei, neqve ex parte rationis ipsius, Apostolus huic judicandi facultatem aut aptitudinem permittit, dum non solum rationis cœcitatatem clarissime adstruit, verum etiam, cum ea, quæ sunt spiritus, animali homini stultitiam esse monet, luculenter mysteriorum conditionem, rationis captum longe transcendentium, declarans; conf. *Jac. III. 15.* Nec de cognitione viæ ad salutem ducentis potius quam de Mysteriis hoc intelligendum est, prout Smalcarius putat, dilucide id probante

bante B. Calovio, *Syst. Theol. Part. I. p. 364.* More suo, qvod est,
Logice vim hujus argumenti Theologici exprimit sic B. Höpfli.
in Loc. Theol. I. p. 16. Paulus I. Cor. 2, 16. id multis hoc afferit ar-
gumentis (1.) à disparatis: distinguit enim sapientiam hujus secu-
li & principum hujus seculi i. e. Philosophorum à sapientia
DEI (2.) à propriis adjunctis; hanc enim doctrinam dicit esse in
Mysterio absconditam, ejusq; conditiones esse tales, quæ in cor ho-
minis non adscenderit, in principum notitiam etiam non venerit:
(3.) ab impossibili, & déxetatu, non capit ex se ratio & sapientia
humana, neg, judicare potest de rebus mere spiritualibus. (4.) à
repugnantibus; sapientia humana sibi soli relata & propter vitio-
sam applicationem suorum principiorum, ea quæ DEI sunt,
habet pro stultitia. Quid? qvod *Rom. IX. 7.* dicitur: *Sapi-
entia carnis inimicitia adversus DEum:* legi enim DEI non
subjicitur: nam ne potest quidem. Dum enim hic Apostolus
utitur voce inimicitiae, hac emphatica abstracti cum concreto
commutatione innuit, qvod hoc adeo sit adversum DEO, ut
non possit non hostiliter repugnare DEO: quicunque vero
non potest non sapere ea, quæ repugnant divinæ sapientiæ, is
divinam sapientiam propriis viribus assequi non potest. At
homo carnalis non potest non sapere ea, quæ repugnant sapien-
tiæ Divinæ. E. Qvicquid vero non assequi potest, de eo etiam
judicare nequit homo; judicium enim presupponit cognitio-
nem rei. Vid. mod. laud. B. Calov. *I. c. p. 365. 366.* Huc confe-
rantur porro S. Scripturæ dicta, *Rom. I. 21. Epb. IV. 18. it. V. 7.*
2. Cor. IV. 3. Matth. XI. 27. 1. Cor. II. 7. & in primis *Hebr. II.* ubi
conclusiones mere spirituales vocantur τὰ μὴ βλεπόμενα h. e.
quæ tam mentis quam oculorum acie perspici nequeant.

§. 4. Neque est cur dicere velimus, hoc verum tan-
tum esse de ratione irregenita, regenitæ vero ipsam conditio-
nem inferre rerum spiritualium Apprehensionem imò Compre-
hensionem. Neque enim restauratio illa Rationis humanæ
post lapsum ad summam facta est perfectionem, qvin etiamnum
luculentissima relata sunt vestigia, quæ de corruptione pristi-
na, uti totius naturæ nostræ ita in specie intellectus ac faculta-
tum cognoscitivarum abunde testantur. Tantum autem abest,

ut præsidium errori suo ac patrocinium in hac exceptione inventiant, qui nimium rationis consequentiis tribuunt, ut potius confusum earum fundamentum hinc evidentius prodant. Considerabimus rem breviter in exemplo, quod cap. 3. etiam redibit, eo quippe potissimum spectans. Calviniani contra præsentiam carnis Christi in S. Cœna argumentantur: Qvodcunque corpus est in Cœlo, non est in Terra. Corpus Christi est in Cœlo. E. Si dicamus hoc argumentum ex ratione petitum esse, adeoque ex principio revelationi contra nitenti: Inqvent, ex ratione quidem sed regenerata desumptum esse, quæ Revelationi non contra nitatur. Resp. Cum Labis originalis & nativæ nostræ imbecillitatis existentiam adeoque corruptæ rationis reliquias agnoscant, unde noverint, an ex ratione quatenus regenerata est, præcise profluxerit consequentia ista? Potius contrarium videtur hanc ob causam esse: si quæ propositio à ratione regenerata pronunciatur, eam irregnitæ rationi incognitam esse necesse est; quo enim jure propositionem illam alias sibi tribueret? Ratio vero irregenita de corpore non aliter poterit judicare, quam, propter Essentialē ipsi Extensionem & partium extra partes positionem, id non posse pluribus in locis simul esse. Nihil vero differt ab hoc iudicio major propositio Argumenti Calviniani; ergo non est ex ratione regenita.

§. 5. Neque ideo Rationem rectam à Theologia plane exulare jubemus, aut cum illa Φευδονύμω Philosophia confundimus; De qua Paulus ita loquitur Col. II. 8. *Videte ne quis vos deprædetur per Philosophiam & inanem seductionem, secundum traditionem hominum, secundum Elementa mundi, & non secundum Christum:* prout de nobis conqueritur Mares. d. l. Concedatur per nos rationi regeneratæ facultas suum lumen revelato lumini modeste adjungendi, aut decenter potius subjiciendi, cum hac ratione permissa ipsi nativæ libertatis specie, eo facilius se subjugari patiatur. Si enim ipsa penitus intendat, facile advertere poterit, in tali veritatum cognitione nihil sibi sed lumini revelato omnia deberi, cum sine eo nihil quicquam eruere potuerit. Hinc vero ipsa concludet, sua ratiocinia

com-

complendis aut ulterius confirmandis veritatibus revelatis non posse qvicqvam conferre. Merentur huc transcribi modesta verba Aucto. Relig. Medici P. I. 8. alias fortasse de nimio rationis usu in spiritualibus & Religione, qvam vocant Eruditorum, non immerito suspecti, qvicqvid celandæ illi rei desudet. Obscuris, inquit, aliquando deviisq; vestigiis mysterium aliquod libens sequor ---- Nodos illos de Trinitate, Incarnatione & Resurrectione, animi relaxandi gratia mecum interdum solitarius meditor, mentemq; in his comprehendendis exercere soleo. Quaecunq; mibi aut Satanus aut ratio rebellis objiciat, ea omnia uno illo paradoxo Tertulliani consilio expedio: Certum est, quia Impossibile est.

§. 6. Patet hinc caute procedendum esse, sicuti ex lumine naturæ nos aliquid cognovisse, aut demonstrare posse asserimus. Neque enim dubium est, qvin multa v. g. animæ incurruptibilitatem, certo ex revelatione solum cognoscamus: qvandoq; idem vero ea faciliter à ratione comprehendi possunt, qvam reliqua revelata, uti articuli fidei stricte sic dicti, illa facilitatem & copiam in talibus rebus concludendi & arguendi secum deprehendens, sibi soli postea earum rerum cognitionem transcribit. Ut dubium non sit, ex hoc qvoque fonte audaces Naturalistarum errores propullulare.

§. 7. Licebit rem simili illustrare. Ubi mensurandæ alicui telæ accedimus, ulna v. g. simulq; oculo opus est, qvi numerum ulnarum observet. Sic revelationis divinis veritatibus dimetiendis unice apta, ulnæ, ratio vero ex revelatione descriuntas veritates recipiens, oculi vice erit. At enimvero attendimus experientia id testante, eos qvi mensuras sœpius atten-tiusq; tractant, oculis suis facultatem aliquam licet imperfec-tam atq; confusam contrahere, ut solo intuitu suo, qvodammodo dijudicare rerum mensuras possint. Neque vero hanc mensuram quisq; pro sufficienti legitimaq; admittet, neque talem juxta alteram mensurationem ope ulnæ peractam, necessario adhibendam esse opinabitur. Ita nimirum Ratio etiam, postqvam diutius atq; frequentius revelatas veritates versavit, eas memoriæ suæ tam familiares reddit, ut sœpe

sibi quasi ex propriis opibus iterum offerantur. Ut adeo ex hoc umili, argumentorum, quae secundaria vocavimus, natura & limites non adeo obscure dispalescere possint. Qvoniam tamen in controversiis magni momenti, maxime periculosum est, similibus uti, cum ab ingenii contentiosis captiosisque ultra tertium comparationis soepe extendi, indeqve novis rixis, novae flammæ, non sine scandalo soepe, aut confusione minimum accendi soleant, hic quoqve super sedere huic rei potuissem, nisi hoc ipso simili adversarii nostri incautius uterentur, quando usum rationis in Theologia contra nos urgere neq; vic quam contendunt, prout inter alios in Braunii *Doctrina Iœderum P. 1. L. 1. c. 1. §. 19.* videre est.

§. 8. Hujus vero recentis Scriptoris dum meminimus, non possumus non tum thesin ejus, tum Antithesin in primis, in qua manifestam nobis injuriam infert, adducere, breviterque examinare. Sic autem loquitur l. c. §. 17. *Hinc etiam sequitur, sanam rationem aut Philosophiam maximum habere usum in Theologia, & veritates Philosophicas esse veras non minus, quam quæ ex revelatione deducuntur (1.) Cum in veritate non detur gradus, nec plus aut minus; (2.) Cum lumen lumini non sit contrarium; (3.) Cum utrumq; lumen, cum naturale tum revelatione habeamus à DEO, est enim Deus auctor rationis.* Falluntur ergo Pontificii ac Lutherani altijs, qui statuunt rationem habere nullum aut exiguum usum in rebus Theologicis, ut suas teneant sententias de πολυτοπίᾳ & παντοπίᾳ. Adeo necessaria est ratio in Theologia, ut Deus non agat in nobis nisi per rationem; (1.) Nos non impellit ut bruta animalia, aut nescio quæ automata: (2.) vult, ut cultus noster sit rationalis, Rom. XII. 1. (3.) Theologia presupponit rationem, cognitionem lingvarum, ideas verborum & rerum, de quibus scriptura agit.

§. 9. Hos vero Lutheranos cognovisse velim, quibus hæc verba contrarium eunt. Reliquimus Theologiæ usum rationis fidei receptivum in cap. præced. §. 6. Quid sibi igitur posteriora verba (1.) *Nos non impellit &c. velint, siquidem* contra nos agere debeant, non video. Admittimus usum rationis, quoad principia formalia, quoad materialia etiam sed secundaria

ria solum agnoscimus, nec usui principiorum efficientium, quæ diximus, penitus repugnabimus, uti mox pluribus patebit. Restat igitur, ut priora tria argumenta Braunii demonstrent, primarium rationis usum quo ad materialia quoque principia in argumentis concludentibus circa articulos fidei admittendum esse. Huc vero argumentorum illorum consequentiam trahere, arduum erit si non impossibile. Neque enim ullo modo sequitur: Duarum diversarum veritatum una tam vera est, quam altera, ergo ab una ad alteram licet conclusiones inferre & consequentias negare. Non sequitur: Ratio non contrariatur rei judicandæ, ergo judicium illi permittendum est de re judicanda; plus enim hic requiritur, nempe ut etiam principiis criticis sit instructa. (2.) Ut ut non aduersentur sibi invicem verum Philosophicum & verum Theologicum, tamen propter defectum principii homogenei, ratio judicium sibi sumere nequit; non contrariantur Sutoria & Pictoria, nec tamen Pictor de calce judicat, & vicissim. Sunt verba Celebb. Osiandi *Syst. Theol. l. i. Thes. 27. p. 147.*

§. 10. Neque rationis usum ex argumentis probantibus etiam penitus rejicimus, utimurque ipsi argumentis, in quibus altera præmissarum ex ratione sit accersita, uti contra Photinianos: Cuicunque Essentialia DEI attributa in scripturis tribuuntur, ille est verus Deus. Filio DEI tribuuntur essentialia attributa. Ergo est verus Deus. It. Cuicunque tribuuntur opera divina soli vero DEO propria, ille est verus Deus. Atqui Filio DEI tribuuntur opera soli vero DEO propria. E. est verus Deus. Neque hoc thesi nostræ superioris positæ ullatenus officit.

§. 11. Primo in construendis ejusmodi argumentis hæc methodus observanda est. Proposita conclusione demonstranda, postquam aliquem terminum, unius extremorum consequens esse, ex Scriptura certus fio, attendendum est, num infallibile principium in promptu sit, ex quo constet eundem terminum alterius extremorum antecedens esse. Ita enim medii legitimi locum extra dubium obtinere poterit, id quod vocamus, usum principiorum efficientium. An vero ille terminus

minus alterius extremi antecedens sit, vel constare debet ex principio: *Impossibile est idem esse & non esse*, immediate & explicitis terminis, vel ex alio principio rationis, qvod à revelato lumine in valore suo relinqui ex S. Scriptura notum est, uti principium illud morale: *Qvod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, à Christo ipso repetitur. Ita se utraqve major in præcedentibus argumentis habet. Nam qvod soli vero DEO competit, etiam alii præter DEum competere, esset idem simul esse & non esse. Posteriorem tamen cautelam solam videtur admittere Maximè Rev. Dn. D. Hannekenius in *Animadvers. ad Mares. Syst. Theol.* quando dicit: *Tutius saltēm esse si dicamus, nullam esse rationis propositionem aptam eliciendæ conclusioni de fide, quæ ipsa revelationis auctoritatem nacta non sit.*

§. 12. Denique ejusmodi argumenta locum inveniunt, si altera præmissarum ipsa sit principium penitus indemonstrabile, primum, universale & ad certam aliquam scientiam præcise non pertinens. Quale est: Cui competit omnes partes simul, ei competit Totum. Ita argumentamur pro humana Christi natura: Cui nomen, definitio, partes essentiales, attributa propria & operationes veri hominis competit, is verus homo est. Atqui hæc Christo competit; qvod per omnia membra ex scripturis probare in promptu est. E. est verus Homo.

§. 13. Laudatus Dn. Hannekenius *Observ. ad §. 21.*
L. I. *System. Mares.* circa hanc rem ita differit: *Notum est, & nostrates Theologos multos concedere præmissarum alteram rationis instrumenti vicem tantum præstare ad conclusionem faciendam, & ita conclusionem de fide ex miscella propositionum nasci, quarum tamen una tantum principii locum sustineat.* Sed. (1.) hæc sententia non tam ipsius Dn. Hannekenii est, quam aliorum. (2.) Non tam facile ostendere illi poterunt, qvicunqve sententiæ istius Patroni sint, qva conditione propositio qvædam solum instrumentum inferendæ conclusionis, simulqve una præmissarum in arguento inferente esse queat. Aut enim sumitur eo sensu hic instrumenti vox, pro qvolibet nempe, qvod qvicunqve modo intellectui ad cognitionem conclusionis inservit, feu

seu utile est? qvo sensu totus syllogismus in sua natura spectatus, qvatenus secundum principia tum formalia tum efficientia, tum etiam materialia constructus est, instrumentum inferendæ conclusionis Theologicae dici potest. Atque huc pertinet qvod Alex. Aphrodis in Comment. sup. i. Top. c. i. *Syllogismum instrumentum* vocat ad faciendum aliquid apertum, cum non videatur notum &c. vel sumitur pro eo tantum, qvod intellectui ad hoc duntaxat inservit, ut ex materialibus principiis Syllogismum extruere, & conclusionem formaliter inferre possit: qvo modo instrumenti vox materiae Syllogismi opponitur, & formalibus faltem principiis competit, qualia ab Aristotele in Libb. prior. Analyt. & à modernis Logicis in formalis, ut inde vocant, Logices parte explicantur. Neutro sensu Instrumentum inferendæ conclusionis una saltem præmissarum vocari potest, neqve unam earum solam principium conclusionis vocare ulla via fas est. Dependet enim unio extremorum in conclusione à medio termino, cum utroque extremo secundum principia efficientia & formalia, qvæ vocavimus, composito, qvare nec plures nec pauciores duabus præmissis esse possunt in syllogismo simplici & perfecto. Non potest itaque conclusio ab una præmissarum solum dependere, neqve una adeo ha:um solummodo principium conclusionis esse.

§. 14. Sed qvid opus est multis? Dicamus categorice ac sine limitatione cum B. Höpfnero nostro, Philosopho non minus qvam Theologo summo: *Minorem in talibus Syllogismis totam posse à Ratione suggeri, inq; Syllogismo vere Theologico substerni.* At inqvis: *Hujusmodi Minor est certa tantum certitudine humana.* Resp. cum eodem disp. 6. de Justific. cap. 2. Aphor. i. §. 3. *Quid tum postea? vis illationis dependet à majore propositione, ceu suo homogeneo principio; ac propterea ejusdem est cum ea certitudinis; licet minor sit certa ex alio principio. 1. Cor. 2. v. 13. Qvæ (dona gratia nobis donata) etiam loquimur non in humanæ sapientiæ verbis (non sermonibus, qvos humana sapientia docet) sed in doctrina spiritus (qvos docet Spiritus S.) πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες, spiritualia spiritualibus comparantes vel conjungentes.* Sunto exempla (ita pergit λόγικων) Theologus

C

ib

ib. §.4.) ex sacris testatissima. Christus assumit carnem omnibus hominibus ομογενον. Pro omnibus hominibus Christus passus est in sua carne; Ego sum homo; Ergo mibi ομογενον carnem Christus assumit; Ergo & pro me Christus passus est in sua carne.

Onnes homines resuscitabuntur à mortuis.

Ego sum homo.

Ergo resuscitabor à mortuis.

In his Syllogismis minor est certa certitudine humana, utpote, quae ex doctrina Physica nulliter cognoscitur, & tamen infertur conclusio, quae est certa certitudine divina; nimurum quia major propositio taliter est certa. Et inferius ibid. Aphor. 6. §. 26. Negat est ut Bellarminus repeatat suam cantilenam, quod conclusio non possit esse certa certitudine fidei, si minor propositio sit certa certitudine humana. Exempla enim innumera hoc possunt comprobare v.g. Omnis homo est Dei creatura. Ego sum homo. Ergo ego sum Dei creature. Conclusio est de fide, licet minor sit certa per sensum. Item: Quicunq[ue] est baptizatus adhibita aqua cum solenni formula institutionis Baptismi, ille est recte baptizatus. Ego sum baptizatus adhibita aqua, cum pronunciatione soleunis formulæ institutionis Baptismi. Ergo ego sum recte baptizatus. Minor est certa per experientiam & testimonium Ecclesiae ac parentum & patrinorum.

§. 15. Tandem utimur etiam argumentis è Ratione petitis κατὰ Θεωρον contra eos, qui nimum rationi tribuunt, qualium argumentorum non exiguis usus in Theologia est. Etiam si enim immediate ac indirecte veritatis demonstrationem non intendunt, sed solum adversarium convincendi ergo proferuntur, ut adeo sola adhibita adversarium in propria sententia confundere quidem possint, licet ideo statim ad veritatem perductus non sit, in pejorem forte errorem ex confusione sua, quandoque lapsurus. Si tamen juxta directa, atque veritatem evidenter inferentia argumenta adhibeantur, ante omnia Adversario de errore & mala priorum principiorum electione convicto, occasionem praebent ante oculos positam veritatem attentius inspiciendi. Ac tantum sufficiat pro paginarum presentium angustia, de Orthodoxa sententia nostra;

brevi

breviter jam Adversariorum opiniones, ingenue tamen & se-
moto omni præjudiciorum aut affectuum fascino, examinabi
mus.

C A P. III.

Adversariorum sententias recensens & confutans.

§. 1.

Imites Rationi humanæ in argumentando circa Mysteria & Articulos fidei ponendos haec tenus indicavimus: hosce temere movere credendi sunt, qvicunqve plus quam convenit & natura τῶν Θεῶν λογιῶν admittit, Rationi frœnum laxant, et si non omnem, maximam tamen ei tribuunt αἰδίαν in explicandis, probandis ac defendendis illis, quorum unicum principium agnoscendum merito est revelatum DEI verbum. Impudens sane vox Philosophi illius infidelis Averrois fuit, quam Christianis perpetuo ogganniebat: *Credere, aliquid esse verum, quod ratio non potest apprebendere, nec intellectus intelligere, levitatis signum esse dicimus.*

§. 2. Hujus criminis olim veneranda Antiquitas convicit Manichæos ac Arrianos. De illis testatur locus Augustini l. 17. contra Faust. c. 3 *Undiq; tergiversatio vestra confunditur,* dicit ibi B. Pater; *Aperi te di: ite, vos non credere Evangelio: nam qui in Evangelio quod vultis, creditis, quod vultis non creditis; vobis potius quam Evangelio creditis.* De his posterioribus atque aliis judicat B. Chemnitius P. 1. Loc. Comm. loc. 2. de Pers. Chr. *Omnes heretici l. ex supercilioso Samosateni fastu l. ex Arii Dialectica, l. ex Aelii ὀλυμπιαδεῖᾳ prodire deprehenduntur.* Sed nos infelicem horum hominum memoriam, quam dudum tempus edax rerum suo merito sepelivit, ex orco nequaquam revocabimus, aut prolixitate tædiosa refutabimus, quibus S. S. Patres illius ævi os abunde obturârunt: nostrorum potius temporum zizania lustrabimus, ac quantum sub his pro Rationis humanæ deastro in fraudem sanctissimarum scripturarum pugnatum sit, ita ferente occasione intuebimur.

C 2

§. 3.

§. 3. Pontificiorum qvidem opiniones qvod attinet, difficulter uno censu estimari possunt, nec potius ac intimius cognosci, quam inspectis fundamentalibus illius Ecclesiæ principiis, ex quibus, uti omnes eorum sententiae, hæc inter pri- mas profluit. Neque enim injuriam Pontificiæ Ecclesiæ inferemus, dicendo, eam non religionem pro fundamento habere sed super religionis specie unanimiter fundatam Rationem Status Postquam enim superiorum temporum superstitione literarumque tum regnans barbaries adhucdum tacite insidioseque latenti Pontificum fastui scena relaxarat, id ipsum sese intendere clarius clariusque prodidere Sacri Romani dictatores. Hoc ipso vero ævo tantum non diserte profitentur hanc intentionem suam, quam facile quisque cognoscet, qui Consilia, Actiones, Nuntiorum missiones, & similia, quæ undiqueque Statuum omnium tractatibus miscet Romana sedes, attentius oculo superstitionem exuto inspicit atque perpendit. In Politices Castra toti transituri essemus, si huic rei ulterius probandæ nos accingeremus. Præsupponamus hoc universale Pontificiorum fundamentum, & quæ inde dogmata hanc nostram quæstionem tangentia necessario profluant, videamus. Regnat apud Pontificios Articulus de Capite Summo Ecclesiæ visibili & infallibili, Pontifice Romano, à quo reliquias non absq; maxima tyrannide dependent; qvod egregie notat Pl. Rev. Dn. Praeses, Patronus meus ad urnam devote colendus, venerandus, in Lib. de Interesse Religionum, Proth. §. 5. & ib. § 14. concludit: *Hoc vero dum sit, Pontificiorum Religio evadit Statistica, quia ad Monarchiam unius Monachi sive Papæ omnia dirigit.* Si hoc adeo fundamentum hujus Religionis consideramus, non potest non exinde seqvi, (1.) qvod S. Scripturam pro fundamento qvidem suo profiteatur, ita tamen, ut qui de intimioribus Ecclesiastici Status non participant, necessario facultate eam scrutandi & explicandi privari debeant; (2.) qvod sensus S. Scripturæ à Traditionibus & S. Pontificis infallibilitate dependeat, cum dubium non sit, Iesus statui illi plus contrariari eam quam convenire; qvod (3.) adeo Laici lectione S. Literarum penitus prohibendi sint; (4.) qvod adversariis quovis modo obvi-

am

amire liceat, si is à Pontifice Romano admissus sit; (5.) Adversariis quoque facultatem Scripturā contra suam hanc religionem utendi, quantum fieri potest, eatenus tamen eripiendam esse, ut magis inde tegatur quam manifesta fiat ratio Scriptura utendi profundanda religione sua: Qvod non fieri posset, S. S. literarum usum ex manibus iis excutiendo, sed potius restringendō, Papaeque subjiciendo. Qvod uti exemplis indubie confirmare in promptu esset, ita facile cogitari potest, certam definitamque sententiam de usu rationis in argumentis Theologis, Pontificiis in universum facile tribui vix posse.

§. 4. Scholasticos quidem, circa Articulos fidei, ab Ecclesia sua jam constitutos atq; sanctos ratione admodum abuti, cordatores Theologi hactenus abunde notarunt. Indignabundus de hoc conqueritur B. Dürrius in Orat. de ratione feliciter versandi Theologo in Phil. vet. pariter ac rec. lect. p. 23. *Qui ab illis* (inquit, Scholasticos indigitans) *speres verum & sincerum Philosophiae in Theologia et usum, qui Aristotelicis Praeceptis S. S. Theologiae dogmata illustrare conantur? &c.* Idem in iis taxavit è Calvinianis Anton. Sadeel, quando in præfat. de Methodo disputandi, recensurus singulos errores ac defectus Philosophiae Scholasticæ, scribit: *Primus error Scholasticorum is est, quod solent ex principiis Logicis disputare atq; inde arcessere suas, conclusiones; itaq; propositis quæstionibus non Sacrae Scripturæ locos, sed ut plurimum axiomata Logica & Maximas Topicas, aut eo etiam aliquid minus substernunt, in eorumq; disputationibus S. Scriptura muta est.* Hoc ut exemplis demonstraret B. Balth. Meisnerus, pariterque ostenderet, quam scipe in regulam illam bonorum disputatorum, quam tradit, disputandum esse de rebus cognoscibilibus, impergerint Scholastici, in hæc verba diffunditur, Philos. Sobr. P. I. S. 1. q. 6. *Contra quam regulam (modo adductam) peccabant olim Scholastici, sublimissimum Trinitatis mysterium temere ad rationis trutinam examinantes, & de Hierarchiis atq; Ordinibus Angelicis prolixe disputationes.* Conf. B. Calovius Syst. Theol. Cap. III. qv. VI. it. de Meth. disp. p. 797. &c. Imo quomodo Aristotelicis præceptis S. S. Theologiae dogmata illustrare conati fuerint Scholastici, ad oculum demonstrant excerpta, quæ ex Prologo

qvodam Scholasticarum Concionum in naseam legentium fecit Gisb. Voet. in Biblioth. Stud. Theol. I. 2. c. 11. p. 144. ac seqq. Adeo verum est, qvod supra citatus Ant. Sadeel paulo ante illa verba, qvæ attulimus, proloqvi non veretur: *Mibi videntur Scholastici Doctores Scholasticam illam meretriculam, ut honestæ Matronæ, sic Philosophiæ nomine & pigmentis exornatam in medium Ecclesiam maximo cum ipsius Ecclesiæ danno produxisse.*

§. 5. Neque vero existimandum, recentiores Pontificios ita omnino immunes esse ab hoc crimen, ut non sœpe Antecessorum suorum vestigia in ampliando Rationis humaræ in mysteriis fidei imperio arte satis premere deprehendantur. Produnt inter alia se circa monstrosum illud Transubstantiationis dogma, quando hoc argumento inter cetera illud confirmare audent: *Panem Eucharisticum non manere panem ob dignitatem, quia non videatur rationi consentaneum, ut simul maneat cibus ventris & cibus mentis, panis terrenus & panis cœlestis*, ceu loquitur Bellarminus I. 3. de Euchar. c. 102. Quasi vero non idem de accidentibus panis valeat, qvæ & ipsa nutrire Papistæ affirmant. Et quo non audaciæ ac temeritatis progrediuntur in fabricandis qvatuor istis cellis seu contignationibus inferni, qvarum prima sit ipse infernus, secunda Limbus puerorum, tertia purgatorium, & qvarta denique Limbus Patrum.

§. 6. Quando vero nobis cum ipsis Pontificiis res est, adeo nobis denegant facultatem Ratione utendi, ut ne quidem principia ejus formalia à nobis adhiberi velint, si quando ex Scriptura, sententias nostras contra eos, quando disertis ibi verbis non reperiuntur, per legitimam necessariamqve consequentiam deducimus. Quantum vero eorum intererat hoc à nobis obtineri potuisse, tanti laboris erat, huic rei aliquam juris speciem conquirere. Hinc Jesuita Gonterius primum, postea Veronius in Methodo nova conati sunt ostendere, à nobis per propria nostra fundamenta ac principia exigi posse, ut ex solo & puro DEI verbo fidei nostræ dogmata ostendamus, & Pontificios ex eodem verbo DEI, eos, qvos ipsis tribuimus, errores dedoceamus. Quid vero per purum, item per solum DEI verbum intelligat, libri sui p. 9. prodit *Cum per purum, inquiens,*

quiens, *DEI verbum id à vobis præstabitur, perq; istud quod signate & expresse sacris paginis continetur*; de quo prolixius vid. B. Musæus de usu Princ. rat. L.i. c.4. Ut vero hoc ipso produnt, quam parum sententiarum suarum viribus confidant, si ad veritatis trutinam examinari debeant; ita, quicunque eorum primarium fundamentum supra indicatum considerat, absque ulteriori confutatione hujus erroris, aut potius infidiosi conatus monstruosam faciem deteget. Nos ipsius S. Scripturæ iusti scrutamur Scripturas, λεγόμενα, rationando concludimus seu ex antedictis inferimus, hominem justificari fide, ait Apost. Rom. III. 28.

§. 7. Sociniani, non expressis solum verbis Rationem arbitrum ac judicem controversiarum Theologicarum constituant, sed & ipsa praxi aperte ostendunt, quam ægre credere possint, quæ mens ipsorum non capit. Qvod enim plura eorum loca attinet, quæ diversum loquuntur, incertitudinis & versutiæ illud indicium est. Certe Faust. Socin. defens. anim. adv. contra Eutrop. p. 49. *Ea Christiano, inquit, homini de DEO credenda sunt, licet rationi minus consentanea, quæ ab ipso DEO non quidem patefacta esse putantur, at revera sunt patefacta.* Enjedinus in explic. dict. script. p. 178. *Nemo alienas & Philosophicas contemplationes ad simplicem Apostolorum sermonem & doctrinam afferet.* Pl. loca vid. ap. B. Calov. l.c. p. 369. Unum vero sufficiat exemplum pro detegendis eorum insidiis. Smalcianus contra Frantz. p. 165. inquit: *Ostendat nobis Frantzius ex S. Literis suas opiniones, & nos eas pro certis recipiemus, etiam si mutationem superent.* Idem tamen satis impudenter in præfat. ait: *Sola ratione dijudicari possibilitatem & impossibilitatem articulorum fidei: non esse credenda, quæ menti impossibilia videntur; summam religionem esse rationem.* Quam convenienter autem se gerant his suis decretis Sociniani, non percipiemus melius, quam si tractationem ipsam, quam pro Articulis fidei suscipere solent, intimius perlustremus. Quam profane enim cum sanctissimo mysterio Trinitatis, proh dolor, agunt! cum non nisi trementes, vultum mentemque in imperscrutabilem hanc abyssum conjicere illos deceat; tantum abest ut venerabundi submit-

submittant fasces rationis, ut potius qvia omnem sphæram rationis id profundissimum Mysterium transcendit, negare illud ac irridere oīmō non erubescant. Ita de S. S. Trinitate agit Catech: Racoviensis de Cogn. DEI c. i. p. 49. Ibidem qvaritur: *anne Christus habeat divinam naturam?* & Resp. Nequaquam, qvia hoc & rationi & saīra scripturae repugnet. Ita Smalcius hom. IIIX. in Joh. I. p. 89. *Christi incarnationem*, Socinus satisfactionem ejus p. 4. de Serv. Chr. ex ratione impugnant, atqve ideo credere renuunt. Idem diserte II. cc. profitentur, etiam si illa in Scriptura apertissime scripta habeantur de Incarnatione & Satisfactione Christi, suiqve ipsius resuscitatione, non tamen, qvia rationi contraria sint, eadem credenda esse. Crellius l. 2. de uno DEO Patre c. 7. inter alia sic loquitur: *Res videtur postulare, ut ostendamus, DEum unum non esse tantum, sed & persona unum esse, nec quenquam esse aliū quam Patrem Dn. JESU CHRIsti.* Vid. hæc verba cum response apud B. Calov. Metaph. Divin. p. 128. Part. Special. Atqve ita videmus, Socinianos candens ferrum non forcipe sed digitis contrectare, h. e. interprete Chrysostomo, res divinas ex Philosophia dijudicare: nisi qvidem digniores eos existemus judicio, qvod haud incelebre qvoddam ex ipsorum grege membrum, Jer. Felwinger de illis proferre non dubitat in Ep. qvadā ad Christianos contra Socini ejusque discipulorum errores, edition. Amstelod. 1672. p. 3. Ita vero ibi inquit: *Quod isti (Sociniani) nunquam non sanam rationem in rebus fidei intelligendis adhibendam, glorientur, id qvidem speciem videtur babere veri, ut sibi ipsis contradictant, nec adhibent sanam rationem sed suas vanas opiniones ex Scripturis probare conantur, pro veritate & cœlesti sapientia insulsa ac insipida cerebri sui commenta nobis obtrudunt.* Conf. porro p. 4. 5. & 6. cit. Ep. Transigant qvoad hoc encomium, cum suo gregali, Sociniani; nos eos nunc mittimus, ex hactenus dictis penitus cognoscentes, non opus esse ut specialiter in eorum opinionem circa qvæstationem nostram inquiramus.

§. 8. Maxime vero res nobis in hoc capite est cum Calvinianis, qui quo cautius tectiusqve mercantur, eo periculosis

losius agunt; qvicqvid conquerantur ipsi, qvod sine suo me-
rito à nobis in eorum Classem referantur, qui rationi nimis va-
civas aures præstent in negotio fidei. Ita defectum caritatis
apud Nostrates in hac re accusat Gisb. Voet. in Coroll. ad Disp.
I. Vol. i. Dispp. Select. Theol. p. 12. Alii verò nobis Excessum tri-
buunt in eo, qvod omnem rationis usum penitus rejiciamus.
Ita Vedelius Præf. ad Rat. Theol. *Apud hos eadēnuo invaluīt*
opinio, ut quorūes nostri ex verbo DEI argumentantur, cui ratio-
nis principia necessario ad veritatem connexionum ostendendam in-
serviunt, in rationis sane injuriam sese vertant, principia illa
à controversiis fidei proscribant, rationi judicium de illis defen-
dendum non esse contendant, fidem iis dubiam fieri afferant, & gra-
viora etiam pronuntient adversus DEI veritatem in natura revela-
tam. Ubi certum est, nos qvidem rationi denegare faculta-
tem judicandi de controversiis fidei, non vero ubi quæstio est
de principiis connexionum, prout Auctor nescio annon versu-
tè conqueritur, ut putare debeas eos penitus fovere senten-
tiam, qvam in præcedenti capite exposuimus. Ita si alia quo-
que Calvinianorum loca inspiciamus, ea non nisi secundarium
rationis usum inferre videntur. Ita Calvinus Institut. L. III. c.

2. §. 2. *Liqvet fidem humana intelligentia multo superiorem esse.*
Adeo hic consternitur & deficit humana perspicacia, ut primus in
Domini Schola gradus sit, ab ea deficere. Id. c. 23. §. 4. *Indignum*
est, ad eam legem redigere opera DEI, ut simul ac eorum ratio non
constiterit, improbare audeamus. Ac prodigiosus est hominum
furor, dum ita rationis suæ modo subjecere appetunt, qvod im-
mensum est. Adeo operæ pretium erit, attentius considerare
horum opiniones, ne qvidqvam rejecisse & confutasse dicamur,
qvod clare & distincte nondum intelleximus.

§. 7. Duobus autem modis Calvinianos hīc peccare,
intrepide asserimus. Primō utuntur foris, in convincendis
gentilibus; alterō domi, in probandis suis & refutandis nostris
sententiis.

§. 8. Sic novimus (i.) nonnullos eorum Mysterium S.S.
Trinitatis ex ratione & argumentis philosophicis solide & fere
demonstrative, etiam seposita omni revelatione supernaturali,

D

dedu-

deducet velle, inter quos celebriores sunt Keckermannus l. i.
Syst. Theol. c. 3. Morneus *de veritate Relig. Christ.* & Poiretus *in Cogit. Rational. de DEO &c.* Etiam si vero sententiam hanc non proferant alia ratione & intentione, quam ut ostendere nitantur, Gentilibus aliisque Mysterio Trinitatis adversantibus ex proprio suo principio, nimis ex ratione obviamiri posse; turpem tamen μετάβασιν εἰς ἄλλο γένος commitunt, probantes è Ratione, & quidem solā, quod è sola Revelatione cognoscitur. Ceterum quod hanc ipsam methodum in se attinet, periculosam illam atque insufficientem etiam quod ad primariam eorum, quam prætendunt, intentionem esse, nulli dubitamus. *Nunquam valet magis ratio quam in suo foro, sibi, in alieno relictæ, contra revelationem,* inquit Dn. D. Hannekenius Anim. ad Maresii *Syst. Theol Obs.* ad §. 19. Adeo si semel suscepimus eadem cum Adversario principia, atque ex iis sustinendæ causæ nostræ non sufficerimus, non poterit non victoriæ persuasus esse, indeoque in errore suo magis confirmari. Qui igitur cum Adversario Revelationem responde rem habet, ex lumine naturali erroribus ejus refutatis, antequam suæ sententiæ confirmandæ accedat, ante omnia eum ad accipienda admittendaque principia revelata adigere debet; vid. Dn. D. Osiand. *Syst. Theol. L. I. p. 142.* Imo ipsa illa arguenda, cum ab Ingeniis Revelationis studio alias adsvetus profrantur, communiter aliquid supponunt, quasi ex natura notum, cum nisi ex revelatione constare non possit, imo rationi irregnitæ potius contrarietur. Si Keckermannii Argumentum consideremus, quod ita se habet:

In qua essentia est perfectus intellectus reflexus in se ipsum, & perfecta itidem voluntas in se ipsam reflexa, in illa essentia est imago genita, & Spiritus, impetu voluntatis procedens.

Atqui in unica & simplicissima DEI essentia ista insunt.

Ergo.

Nemo quidem, qui Revelationem nondum cognoverit, de Minore dubitabit: quia vero ratione admittere aut comprehendere Majorem possit, non video, attente quidem pensitatis, quæ

qvæ B. Musæus in peculiari Disputatione contra hanc demonstrationem affert. Conf. B. Meisnerus Phil. Sobriae P. I. Sect. 4 q. 7.

§. 9. Videmus autem (2.) Rationis etiam iudicio de Mysteriis divinis patrocinari eos, qui expresse ea solent ex hoc fundamento in dubium vocare, ac negare prorsus, quod cum ratione, hujus principiis, præceptis aut placitis stare non possint. Hoc vero sese committere Calviniani, quia constanter negant, quo jure quæve injuria id faciant, paucis videbimus, quovadis suo merito B. Meisnero l. c. hoc iudicium extorserint: *Idem hic in Calvinianis conspicitur, quod olim Diocletianus Philosopho cuidam objiciebat, cujus actionem & professionem multum distare dicebat, quia Professio & Philosophia ejus docret, affectibus abstinendum esse, ille autem nulli rei magis quam affectibus indulgebat. Ita Calviniani monent ex principiis Philosophicis in Theologia disputandum non esse, & tamen ipsi nihil magis quam hoc ipsum in more habent positum, vereq; tales sunt, qui Philosophia decempeda immensos religionis nostræ agros metiri presumunt, utilogvitur Scaliger lib. i. de Plantis & exercit. ult. sect. 3.*

§. 10. Notum est illud Zwinglii pronunciatum: *DEUS credenda nobis non proponit incomprehensibilia.* Maresius Syst. Theol. L. I. §. 16. Rationis, inquit, usus quadruplex est in Theologia concedendus; Arguendi, Inferendi, Conferendi & Illustrandi. Tres posteriores sunt ministeriales & organici, prior principalis suo modo & primarius; §. 19. quem (primarium scilicet Theologia) obtinet, non per modum organi quo, sed per modum mediæ ex quo Theologus arguit, sive necit argumenta, quæ ratio ex proprio quasi censu promit, ut propugnet Orthodoxiam, vel Heterodoxiam impugnet. Hinc §. 20. deducit hæc suæ Theologæ fundamenta: (1.) *nil in fide admittendum, quod cum insito rationis dictamine nullo modo conciliari possit.* (2.) *Principia rationis & Philosophiae inservire accedendo Spiritui sancto occasionaliter.* Ubi posterius quidem præsupponit, per fundamenta ac principia rationis ita illustrari posse Articulos fidei, ut eorum cognitioni plenius à Spiritu sancto recipiendæ aptari mens hominis irregenita valeat: Prius vero aperte Rationem Fidei normam constituit.

§. II. Genuines atque sinceros horum verborum Interpretes nos esse, ipsa eorum praxis ostendit, quæ si nullibi, certe in Articulo de Persona Christi se prodit. Negant illi Communicationem Idiomatum, à S. Scriptura & tota Orthodexa antiquitate tam clare, tam constanter assertam, sed quare? quia nempe proprium non potest communicari. Sane Keckermannus expresse: *Proprium si communicetur, tollitur discrimen inter commune & proprium &c.* Ast jam dudum demonstrarunt nostri (1.) non rationibus Philosophicis in hoc mysterio, sed fide agendum esse. Vid. inter alios B. Hutterus *Loc. Theol. III. §. 12. seqq.* Ubi tamen ejusdem culpæ nos fortasse reos quis pronuntiabit, cum supra axioma ejusdem fere valoris usurpaverimus: *Quod nempe Christus ideo Deus sit, quia ipsi competit opera soli Deo propria*; quod ipsum in hanc rationem resolvatur, quod proprium non possit communicari. Huic objectioni ut obviam eamus, discrimen horum argumentorum inter se distinctius, breviter tamen notabimus. Nos pro confirmatione sententiae nostræ, contra Adversarios rationi facultatem judicatricem permittentes in Theologia, postquam argumentis ex S. Scriptura mere petitis egimus, argumentum proferimus, cuius major propositio ex ratione quidem petita est, sed ab ipsa Sacra Scriptura in valore suo relinquitur. Præsens vero Calvinianorum argumentum, ad confutandam sententiam nostram, qui rationis usum dijudicativum in Articulis fidei non agnoscimus, solitarium ex rationis axiomate petitum est, quod à S. Literis in valore suo relinqui, nullo modo probari potest. (2.) Ne quidem Philosophice loquendo verum esse, quod proprium nullo prorsus modo communicari possit, B. Calov. inter alios *Met. div. part. gen. p. 616.* ostendit. Nostra vero Major, stante subsumptione, prout jacet in argumento, addita hac explicativa limitatione proferri potest: *Cuicunque competit opera soli Deo competentia, non solum propria, ille verus Deus est.* Si vero Philosophice illa Major Adversariorum in dubium vocari potest, multo magis (3.) nobis persuadere possumus, supernaturaliter in Christo fieri posse priorum utriusque naturæ intimam inter se communicationem, quam κοινωνίαν vocare Theologi solent.

§. 12.

§. 12. Eodem præjudico capti Calviniani negant Carnis Christi veram, realem & substantialem in S. Cœna præsentiam, qvia nempe Christus habeat verum, naturale, finitum & circumscriptum corpus, ideoqve pluribus locis simul in S. Cœna adesse non possit; item, qvia Corpus Christi in S. Cœna nec videatur nec palpetur: qvia Christus in cœlum adscenderit, ad dextram patris consederit, & inde demum ad judicium extremum reversurus sit &c. v. Ursinus in *Explic. Catech. Palat.* p. 545. 550. Si haec tenus dicta perpendamus, clarissime patet, hoc qvoqve argumentum ex ratione petitum, primarium esse, adeoqve admitti jure à nobis non posse; ut adeo ulterius refutare illud, actum agere esset, cum id à tot Orthodoxis Theologis ac toties sufficienter præstitum sit: Inter qvos non ultimus est Dn. D. Hannekenius in *Obs. ad Maresii Syst. Theol. L. ult. §. 61. seqq.* Jubemus saltem Reformatos serio pensitare aureum illud Augustini ex lib. de Hær. Tom. 6. oper. *Multum adjuvat cor fidele, qvid credendum non sit, etiam si disputandi facultate id refutare non præfit.* Jubemus eos orare cum B. Ambroſio prec. i. ad Missam, qvæ extat Tom. 4. operum eius: *Doce me qvæſo, ô Deus, per Spiritum tuum tantum mysterium tractare cum reverentia & honore, eaq; devotione & timore, qvibus oportet & decet.*

§. 13. Præterimus plura alia tum ad hæc tum ad alia qvoqve Religionis capita spectantia, qvæ adduci pariter poterant eum in finem, ut Abusus Rationis Calvinianis familiaris dispalesceret. Videntur tamen haec tenus sincere exposita exempla non exiguum rei fidem facere, ac plane demonstrare, nil qvicqva causæ habere amplius Voetium, cum sociis suæ religionis defectum caritatis appellandi, qvod' Ekhardus *fasc. controv. c. 1.* Stegmannus in *Photinianismo disp. 1.* & Meisnerus in *Phil. sobr. qvæſt. gen.* suos cum Socinianis componant, quasi rationem faciant fidei principium & normam. Patet jam insimul, qvid de Zwingiano illo jam superius allegato sentiendum sit, qvod Deus credenda non proponat incomprehensibilia. *Nos scilicet meminerimus, qvod Evangelium Christi sapientibus bujus mundi, adeoqz omni hominum rationi videatur stultitia.*

Si

Si enim comprehendi posset, mysterium non esset. Et si nihil credere vident Calviniani, quod ipsis sit imperceptibile, videant, quo pacto Arrianismum effugere valeant. Non enim minus sublime & rationi contrarium apparet Mysterium de DEO Trinuno, quam de Christo Binuno, & ceteris, in quibus errant fidei capitibus. Quæ gravissima verba sunt saepius hactenus laudati B. Balth. Meisn. in Epist. dedic. ad Part. I. Phil. Sobr.

§. 14. Obsignamus presentem dissertationem nostram genuino è S.S. Patribus loco, tanquam genuina gemma, B. Chrysostomi uno, altero B. Hilarii. Ita vero os aureum in Hom. 21. in Gen. inquit: *Magnum periculum est, res fidei humanis committere rationibus.* Hilarius ita L. 10. de Trinit. *In simplicitate fides est, in fide charitas, nec per multas ac difficiles quaestiones nos Deus ad salutem eternam vocat.* Isti vero
DEO T. O. M. honor sit ac laus nunc & in
æterna Secula! Amen.

COROLLARIA.

I.

Mathesis rationi principiis revelatis subjugandæ plurimum conferre potest.

II.

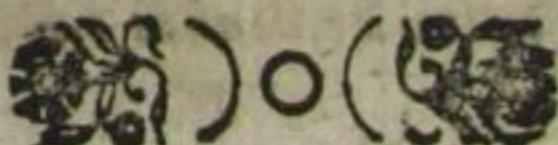
Templum à Salomone extructum, ideam & normam architecturæ esse posse non dubitamus.

III.

Imo Ethnicorum Architecturam, quam hodienum admiramur, inde originem suam duxisse persuasi sumus.

IV.

Etiam si Spiritum S. in S. Scriptura veritatum Philosophiarum subtilitates minimum curasse credamus, ideo tamen, eum ad opinionem vulgi se accommodasse, merito dicere veremur.

A D
PRÆCLARISS.
DN. M. STURMIUM,
Theolog. hujus Dissertationis
Autorem Eruditissimum.

MAthesi imbutos *εἰς πάντα τὰ μαθήματα ὡς Φαίνεσθαι*, Platonis effatum est, Tuō, Fautor honoratissime, exemplō comprobatum satis. Sanē, qvi in scientiis, qvas Mathematicas solemus appellare, PARENTIS Celeberrimi ductu, progressus fecisti admirandos, qvām acre his Studiis ac promptum ad omnia ingenium per DEI gratiam Tibi acquisiveris, vel hoc ipsum, qvod edis, specimen abundē demonstrat. Theologicum illud maximam est partem, de argumentis agens è ratione petitis, & num in fidei articulis attendi ea debeant, curatè dispiciens. Qvod, cùm multi abusum pro usu, recto juxta ac necessario, venditare haud dubitent, nec pauci ob abusum usum abesse universim ac exulare jubeant, non leve opus, sed magnum omnino cautâqve cum circumspectione peragendum. Tu verò utut nuper admodūm Theologiæ Te applicueris, utut hos novos inter conatus laboribus, qvibus distineris qvotidiè,

fueris tantum non obrutus, difficultates nihilominus, & absq; ve difficultate qvidem, superasti omnes. Gratulor felicitatem hanc Tibi, gratulor Celeberrimo Parenti, Patrono Magno, hujusq; ve votis ut ulterius respondeant, qvæ Ipso præeunte ac svalente suscipis, animitus precor. Inimitabilem appellavit Archimedem Cardanus; qvam verè, nunc non dispuo. Dicam potius, qvæ sentiam Te respiciens, Parentis Celeberrimi Filium apprimè æmulum. Summum Viri acumen imitando exprimere, nimis esto arduum aliis: Tibi, si perrexeris, qvâ incedis viâ, non erit. Loquitur istud præsens Dissertatio, & excellentis, qvam sub Paterno moderamine è Matheseos culturâ præmii veluti loco reportâsti, in enodandis rebus promptitudinis & indefessæ industriæ testis certissima. Nihil igitur impræsentiarum addo, nisi hoc: Assistat isthuc dexterimè tendenti Divinum Numen! Dab. raptiss. medias inter occupationes è Mus. 27. Febr. Anno 1692.

T.

L.GOTTLOB FRID. Seligmann /
Ecclesiast. & Collegiat. Lips.

Coll. diss. A. 1, misc. 50